

DOI: 10.26693/jmbs03.07.297

УДК 159.942-053.4

Пасічник В. М., Пітин М. П., Пасічник В. Р.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Львівський державний університет фізичної культури, Україна

vikapaska@gmail.com

Дошкільний вік – це період долучення до загальнолюдських цінностей, час встановлення перших взаємин з людьми, період бурхливого розвитку емоційної сфери, яка має величезний вплив на особистісний розвиток дитини, на оволодіння нею різноманітними видами діяльності. За таких обставин значно підвищується роль фізичного виховання у системі дошкільної освіти, потенціал якого не лише у впливі на рухову сферу, а й на духовну, особистісну та соціальну.

Мета дослідження – визначити особливості емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Дослідження проводилося на базі дошкільних навчальних закладів м. Львова та Львівської області у 2017 році. Усього у дослідженні взяли участь 1188 дітей дошкільного віку, серед них 418 дітей (216 хлопчиків, 202 дівчаток) молодшого дошкільного віку (3–4 роки), 350 – (180 хлопчиків, 170 дівчаток) середнього дошкільного віку (4–5 років) та 420 – (211 хлопчиків, 209 дівчаток) старшого дошкільного віку (5–6 років) та 78 вихователів-педагогів. У роботі застосовано такі методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, узагальнення даних літературних джерел); педагогічні (констатувальний експеримент); анкетування; математичної статистики. Встановлено, що сформованість морального розвитку значуще частіше відповідає високому рівню у дітей дошкільного віку (77,75%, 83,53% та 86,13% дівчаток протягом 4-ого, 5-ого та 6-ого року відповідно; 74,55%, 79,45% та 82,00% хлопчиків протягом 4-ого, 5-ого та 6-ого року відповідно). Співвідношення кількості дітей 3-6 років із різними рівнями емоційного розвитку була майже однаковою в усіх вікових підгрупах дівчаток і хлопчиків.

Ключові слова: емоційний розвиток, діти, дошкільний вік.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми НДР кафедри теорії і методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури на 2017–2020 рр. «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової

активності різних груп населення» (протокол № 4 від 17.11.2016).

Вступ. Розвиток і виховання підростаючого покоління, формування гармонійної особистості – пріоритетна мета побудови нового демократичного суспільства. Передусім, воно актуалізується у дошкільному віці, оскільки саме на цьому етапі закладаються основи фізичного, духовного, інтелектуального, соціального та емоційного розвитку особистості [5, 6, 7, 10, 11]. Дошкільний вік – первинний етап соціалізації дитини. Це період долучення до загальнолюдських цінностей, час встановлення перших взаємин з людьми, період бурхливого розвитку емоційної сфери, яка має величезний вплив на особистісний розвиток дитини, на оволодіння нею різноманітними видами діяльності [1, 2, 3, 5, 8].

Емоційний розвиток є вагомим частиним загального психічного розвитку дошкільника. Емоції зберігають своє значення і в наступні періоди життя, проте на ранніх етапах онтогенезу вони є провідними, оскільки на них значною мірою ґрунтується цілісна поведінка дошкільника. Емоції проходять спільний для вищих психічних функцій шлях розвитку: від зовнішніх соціально детермінованих форм до внутрішніх психічних процесів [2].

Серед семи ліній розвитку дошкільника, виділених у Базовій програмі (фізичний, соціально-моральний, емоційно-ціннісний, пізнавальний, мовленнєвий, художньо-естетичний, креативний), важливо звернути особливу увагу на реалізацію емоційно-ціннісного розвитку дошкільника. Саме емоції відіграють визначальну роль у долученні дитини дошкільного віку до загальнолюдських цінностей, установленні перших взаємин із людьми в розумовому та загальному її розвитку [1, 5].

Крім того, в складних умовах сьогодення, які швидко змінюються, щороку збільшується кількість дітей з емоційними проблемами, агресивних, тривожних, не впевнених у собі. Отже, тільки цілеспрямована комплексна психолого-педагогічна робота в навчально-виховному процесі дасть змогу реалізувати завдання змістовної лінії емоційно-ціннісного розвитку дошкільника [1].

У цьому ключі особливого значення набуває роль фізичного виховання у системі дошкільної освіти, яке природним чином поєднує в собі не тільки біологічне, а й соціальне. Дослідники відзначають наявність взаємозв'язку між інтелектуальним, моральним, емоційним, соціальним розвитком і руховою діяльністю, станом здоров'я дитини [6, 9], що обумовлює доцільність застосування такої системи навчання і виховання, яка передбачає інтегрований освітній, виховний, оздоровчий ефект. В контексті вищесказаного вивчення особливостей емоційного розвитку є важливим для оптимізації засобів і методів фізкультурно-оздоровчих заходів, визначення змісту занять фізичними вправами, що спрямовані на всебічний гармонійний розвиток дітей дошкільного віку.

Мета дослідження – визначити особливості емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження проводилося на базі дошкільних навчальних закладів м. Львова та Львівської області у 2017 році. Усього у дослідженні взяли участь 1188 дітей дошкільного віку, серед них 418 дітей (216 хлопчиків, 202 дівчаток) молодшого дошкільного віку (3–4 роки), 350 – (180 хлопчиків, 170 дівчаток) середнього дошкільного віку (4–5 років) та 420 – (211 хлопчиків, 209 дівчаток) старшого дошкільного віку (5–6 років) та 78 вихователів-педагогів. У роботі застосовано такі методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, узагальнення даних літературних джерел); педагогічні (констатувальний експеримент); анкетування. Анкета-опитувальник спрямована на виявлення уявлень дорослих про особливості емоційного розвитку дитини (опитувальник запропонований для заповнення вихователям, які працюють з дитиною і добре її знають). Нами було використано «Карту спостережень за емоційно-соціальним розвитком дитини 3–9 років» [4], в основу якої покладено психологічне шкалювання, а саме шкали рейтингу. Відбувається фіксація не наявності ознаки, а міри її вираженості, яка оцінюється від 1 до 4 балів. Відбувається спостереження і фіксація таких 7 параметрів емоційних особливостей як настрої, виразність емоцій, тривожність, страх, плаксивість, доброзичливість та життєрадісність. Інтерпретація результатів опитування здійснювалась шляхом проведення якісно-кількісного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Одним з важливих показників у структурі емоційних особливостей є настрої. Отримані результати дослідження показали (рис. 1), що більшості дошкільників притаманний в основному рівний настрій, зокрема для 63,86% і 63,42% дівчаток і хлопчиків в 3–4 роки, 63,54% і 72,23% в 4–5 років, 55,04% і 54,52% в 5–6 років відповідно. Бадьорий та врівно-

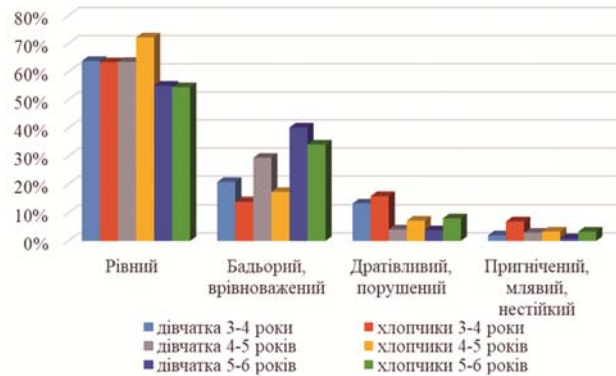

Рис. 1. Розподіл дітей 3–6 років за проявом настрою

важений настрій властиво для 20,79% дівчаток і 13,90% хлопчиків на 4-ому році, 29,41% і 17,22% на 5-ому та 40,19% і 34,12% на 6-ому відповідно. Відносно невелика кількість дітей, для яких характерний дратівливий, порушений настрій становить 13,36% дівчаток і 15,74% хлопчиків 4-ого року життя, 4,11% і 7,22% – 5-ого року та 3,82% і 8,05% – 6-ого року відповідно. Лише для 1,99%, 2,94%, 0,95% дівчаток (відповідно 4-ого, 5-ого, 6-ого років) та 6,94%, 3,33%, 3,31% хлопчиків (відповідно 4-ого, 5-ого, 6-ого років) притаманний пригнічений, млявий, нестійкий настрій.

Узагальнення результатів груп дітей 3-6 років щодо виразності емоцій показало (рис. 2), що загалом для лівової частки, а саме 91,44% дітей 4-ого року життя, 95,72% – 5-ого року та 94,29% – 6-ого року виражені добре всі відтінки емоцій. Серед дівчаток 4-ого, 5-ого та 6-ого року життя цей показник досягнув рівня 93,06%, 95,89% та 95,21% відповідно, тоді як серед хлопчиків він виявився аналогічним, склавши 89,82%, 95,55% та 93,36% відповідно.

Загальна кількість дітей дошкільного віку, у яких зокрема не виражені емоції склала незначну частку. Так, показник у групі дітей 4-ого року склав 8,56%, 5-ого року – 4,28%, 6-ого року – 5,71%. Показники дівчаток та хлопчиків відрізнялися несуттєво, становлячи відповідно 6,94% та 10,18% протягом 4-ого року, 4,11% та 4,45% протягом 5-ого, 4,79% та 6,64% протягом 6-ого року життя.

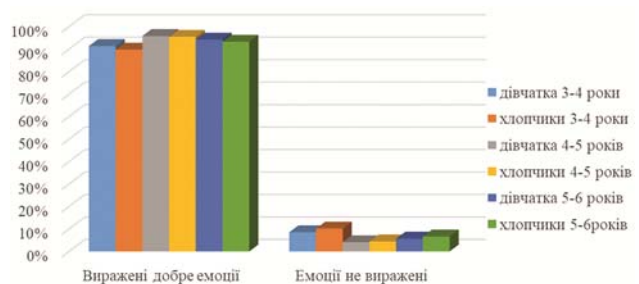

Рис. 2. Розподіл дітей 3–6 років за виразністю емоцій

Детальний аналіз відповідей респондентів щодо прояву тривожності у дітей (рис. 3), виявив, що кількість дівчаток, яким характерна низька тривожність, активність та допитливість становила 50,01% в 3–4 роки, 44,70% в 4–5 років та 54,56% в 5–6 років, у хлопчиків 43,09%, 38,90% та 43,60% відповідно. Для значної частини дошкільників характерна середня мобілізуюча тривожність, так серед дівчаток 3–4 років вона склала 43,06%, 4–5 років – 48,25%, 5–6 років – 38,75%, у хлопчиків 48,14%, 53,88%, 46,93% відповідно. Незначна частка дітей, яким притаманна висока тривожність, занепокоєння становила 6,93% дівчаток та 8,77% хлопчиків 3–4 років, 7,05% та 7,22% 4–5 років, 6,69% та 9,47% 5–6 років відповідно. Жодної дитини, якій характерна підвищена або вкрай низька тривожність не було встановлено.

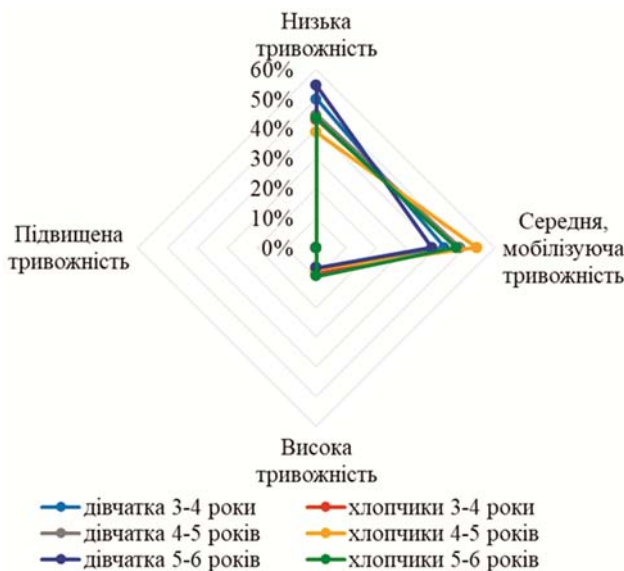

Рис. 3. Розподіл дітей 3–6 років за проявом тривожності

Зіставлення відповідей на запитання щодо прояву такої емоції як страх у дітей (рис. 4) виявило, що майже кожна друга дитина 3–6 років не ляклива, так, кількість дівчаток і хлопчиків становить 46,55% і 44,00% в 3–4 роки, 54,11% і 43,88% в 4–5 років та 50,71% і 57,35% в 5–6 років відповідно. Подібну кількість встановлено серед дітей, які можуть злякатися, але швидко заспокоюються, зокрема 48,51% дівчаток і 46,75% хлопчиків впродовж 4-ого року, 42,37% і 52,79% впродовж 5-ого року та 44,51% і 36,49% впродовж 6-ого року життя відповідно. Частка дівчаток і хлопчиків, які досить часто бояться чогось одного становила 3,46% і 6,94% на 4-ому році життя, 3,52% і 2,22% – на 5-ому та 4,78% і 6,16% – на 6-ому відповідно. Встановлено мінімальна кількість осіб, які мають багато страхів, так відповідні абсолютні показники серед дівчаток

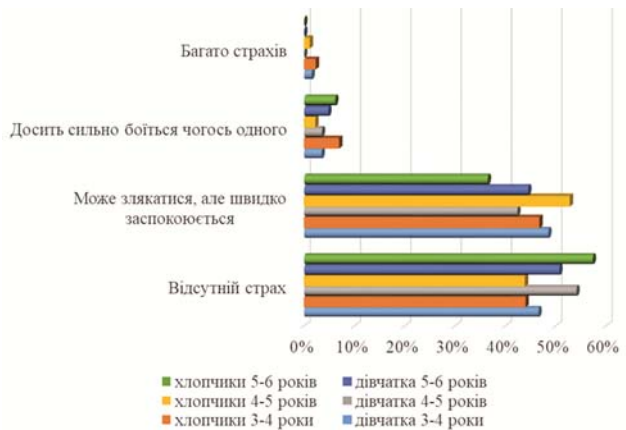

Рис. 4. Розподіл дітей 3–6 років за проявом страхів

склали 1,48%, 0,00%, 0,00% (відповідно 4-ого, 5-ого, 6-ого років), серед хлопчиків – 2,31%, 1,11%, 0,00% (відповідно 4-ого, 5-ого, 6-ого років).

Узагальнення даних дає змогу констатувати, що здебільшого по обстеженій вибірці складають діти, у яких зрідка проявляється плаксивість (рис. 5). Прослідковується тенденція відмінності у результатах з урахуванням фактору гендерної ознаки, так серед хлопчиків цей показник є дещо вищим і становить 53,71% в 3–4 роки, 52,23% в 4–5 років та 27,48% в 5–6 років, а серед дівчаток – 49,52%, 47,07% та 34,92% відповідно. Третина дітей 4-ого року (33,66% та 30,55% дівчаток та хлопчиків відповідно) взагалі не плаксиві, кількість таких дітей 5-ого року життя складає 41,76% та 36,11% дівчаток та хлопчиків, 6-ого року – 59,35% та 64,98% відповідно. Часто плаксивими є 16,33% та 15,74% дівчаток та хлопчиків в 3–4 роки, майже кожна десята дитина в 4–5 років (11,17% та 11,66% дівчаток та хлопчиків відповідно) і найменша частка часто плаксивих дітей встановлена в 5–6 років – 5,73% дівчаток та 7,54% хлопчиків. Визначено, що лише для 0,49% дівчаток 4-ого року характерна плаксивість з незначних приводів.

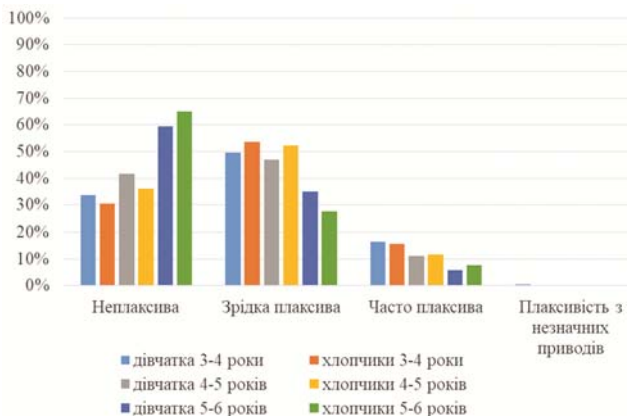

Рис. 5. Розподіл дітей 3–6 років за проявом плаксивості

Результати дослідження показали, що такий прояв емоційних особливостей як доброзичливість найбільшою мірою характерний для переважної кількості дітей 3–6 років (рис. 6), на це вказало 53,48% дівчаток і 46,79% хлопчиків 4-ого року, 61,76% і 60,01% дівчаток і хлопчиків 5-ого року та 66,02% і 57,36% відповідно 6-ого року. Відсоткове співвідношення дітей, у яких достатньо часто проявляється доброзичливість становить: у дівчаток – 37,12%, 32,36%, 27,76% (відповідно протягом 4-ого, 5-ого, 6-ого років); у хлопчиків – 37,96%, 31,66%, 27,01% відповідно. Зрідка прояв доброзичливості виявився однаково низьким як серед дівчаток, так і серед хлопчиків протягом 4-ого, 5-ого, 6-ого років склавши відповідно 9,40%, 5,88%, 6,22% та 15,25%, 8,33%, 15,63%. Зазначимо, що жодної дитини по вибірці, в якій відсутній прояв доброзичливості не виявлено.

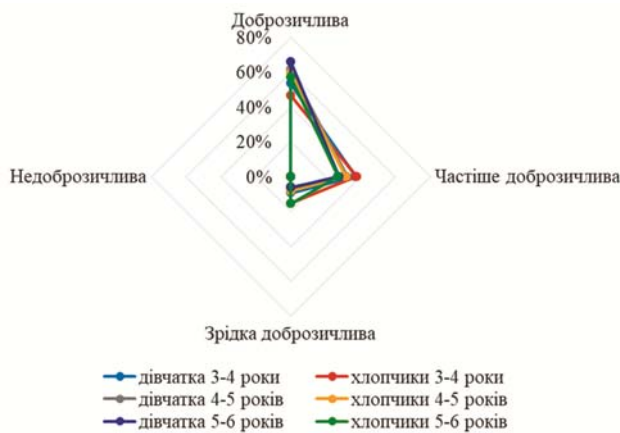

Рис. 6. Розподіл дітей 3-6 років за проявом доброзичливості

Такі ж закономірності виявлено після аналізу відповідей респондентів щодо прояву життєрадісності у дітей дошкільного віку. Близько половини дітей завжди оптимістичні та життєрадісні, відносна кількість дівчаток становить 50,58%, 57,64%, 56,22% (відповідно протягом 4-ого, 5-ого, 6-ого років); у хлопчиків – 46,34%, 50,01%, 55,92% відповідно. Часто оптимістичні та життєрадісні майже третина дітей, так 35,14% і 34,64% дівчаток і хлопчиків 4-ого року, 29,42% і 38,88% дівчаток і хлопчиків 5-ого року, 35,17% і 32,24% – 6-ого року відповідно. Частка дівчаток і хлопчиків, які зрідка життєрадісні становила 14,28% і 18,97% протягом 4-ого року, 12,94% і 11,11% протягом 5-ого року, 8,61% і 11,84% протягом 6-ого року життя відповідно. Не встановлено жодної дитини з відсутністю життєрадісності та оптимістичності у всіх вікових підгрупах (рис. 7).

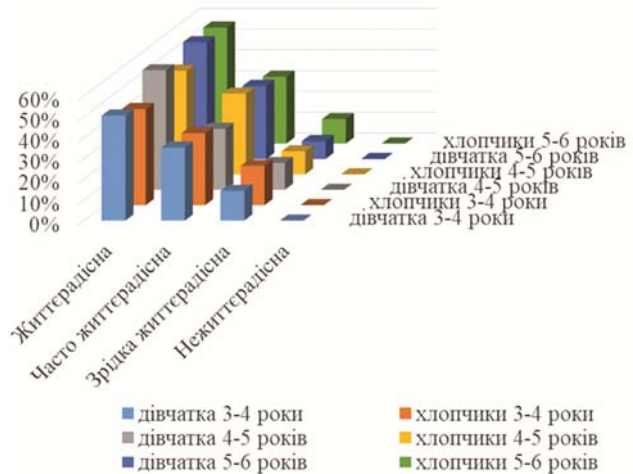

Рис. 7. Розподіл дітей 3–6 років за проявом життєрадісності

Для комплексної характеристики емоційного розвитку дітей 3–6 років був здійснений розподіл за рівнями: низький – 1–7 балів, нижче середнього – 8–14 балів, середній – 15–21 балів, високий – 22–28 балів.

Отримані результати дозволили констатувати, що середній показник сформованості емоційного розвитку протягом 3–6 років у дівчаток становив 24,30 бали в 3–4 роки, 24,28 бали – в 4–5 років, 24,79 бали – в 5–6 років; у хлопчиків 22,71 бали в 3–4 роки, 23,06 бали в 4–5 років, 24,01 бали в 5–6 років. Отримані значення вказують на високий рівень емоційного розвитку у представників обидвох статей протягом 3–6 років.

Діапазон значень результатів обстежених дівчаток за рівнем емоційного розвитку представлено на рис. 8.

Розподіл дівчаток 3–6 років за даним показником свідчить, що до низького рівня не віднесено жодної дитини, до рівня нижче за середній лише 0,99% дівчаток 4-ого року; середній рівень відзначено у 21,28% протягом 4-ого року, 16,47% – 5-ого

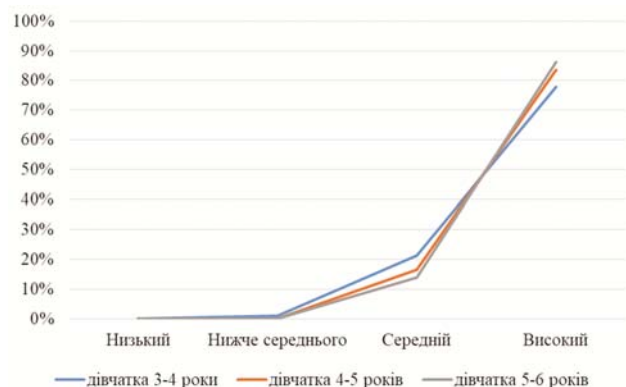

Рис. 8. Розподіл дівчаток 3–6 років за рівнем емоційного розвитку

року та 13,87% – 6-ого року; високий установлено у 77,75%, 83,53% та 86,13% відповідно.

Діапазон значень результатів обстежених хлопчиків за рівнем емоційного розвитку представлено на рис. 9.

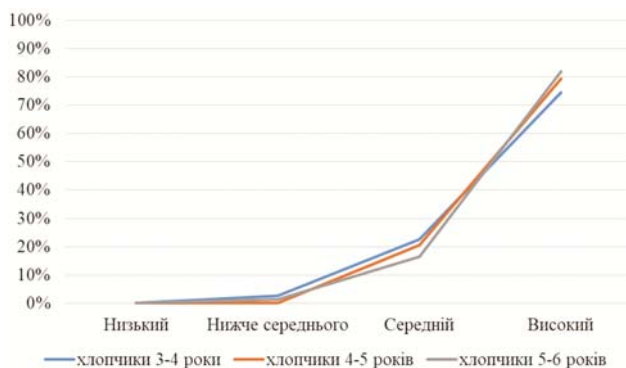

Рис. 9. Розподіл хлопчиків 3-6 років за рівнем емоційного розвитку

Стосовно розподілу хлопчиків, то тут простежується аналогічна тенденція, де у більшості, а саме у 74,55% протягом 4-ого року, 79,45% протягом 5-ого та 82,00% протягом 6-ого констатували високий рівень, середній рівень виявили у 22,68%, 20,55% та 16,58% відповідно, нижче за середній – у 2,77%, 0,00% та 1,42%, низького рівня у хлопчиків не встановлено.

Висновки. Дошкільний вік характеризується бурхливим розвитком емоційної сфери, яка має значний вплив на особистісний розвиток дитини, оволодіння нею різноманітними видами діяльності. Узагальнення отриманих даних дає можливість стверджувати, що сформованість морального розвитку значуще частіше відповідає високому рівню у дітей дошкільного віку (77,75%, 83,53% та 86,13% дівчаток протягом 4-ого, 5-ого та 6-ого року відповідно; 74,55%, 79,45% та 82,00% хлопчиків протягом 4-ого, 5-ого та 6-ого року відповідно). Співвідношення кількості дітей 3–6 років із різними рівнями емоційного розвитку була майже однаковою в усіх вікових підгрупах дівчаток і хлопчиків. Виходячи з теоретичного осмислення особливостей становлення емоційної сфери дітей дошкільного віку, аналізу даних, отриманих у результаті емпіричного дослідження, важливим є створювати умови, які можуть мати сприятливий вплив на становлення емоційної сфери. Зокрема, доцільним є застосування відповідних педагогічних методів та прийомів формування позитивно-емоційної атмосфери в групі закладу дошкільної освіти, позитивних емоційних стимулів у навчально-виховному процесі фізкультурно-оздоровчих занять.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в дослідженні соціального розвитку зазначеного контингенту дітей.

References

1. *Zahadkovyy svit emotsiy. Rozvytok emotsiynoyi sfery doshkil'nykiv.* Uporyad IV Molodushkina. 2-he vyd. Kh: Vyd hrupa «Osnova»; 2011. 207 s. [Ukrainian]
2. Izotova YeI, Nikiforova YeV. *Emotsional'naya sfera rebenka: Teoriya i praktika.* M: Izdatel'skiy tsentr «Akademiya»; 2004. 288 s. [Russian]
3. Il'in YeP. *Emotsii i chuvstva.* 2-ye izd. SPb: Piter; 2013. 783 s. [Russian]
4. Katashinskikh VS. *Metody sbora sotsial'noy informatsii: ucheb posobiye.* Ed by YuR Vishnevskiy. M-vo obrazovaniya i nauki Ros Federatsii, Ural feder un-t. Yekaterinburg: Izd-vo Ural un-ta; 2017. 124 s. [Russian]
5. Kononko OL. *Sotsial'no-emotsiynyy rozvytok osobystosti (v doshkil'nomu dytynstvi): navch posib dlya vyshch navch zakladiv.* K: Osvita; 1998. 255 s. [Ukrainian]
6. Panhelova NYe. *Formuvannya harmoniyno rozvynenoyi osobystosti ditey doshkil'noho viku v protsesi fizychnoho vykhovannya:* [monohrafiya]. Pereyaslav-Khmel'nytskiy: FOP Lukachivchuk; 2013. 432 s. [Ukrainian]
7. Pasichnyk V, Pityn M, Bubela O. *Vikovi osoblyvosti povedinkovykh kharakterystyk ditey doshkil'noho viku. Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi.* 2018; 5: 91–7. [Ukrainian]
8. Pasichnyk VM, Zhoba VL, Pasichnyk VR. *Analiz psyhichnoho ta sotsial'no-emotsiynoho rozvytku ditey doshkil'noho viku z osoblyvymy potrebamy. Naukovyy chasopys nats ped. un-tu imeni MP Drahomanova. Seriya 15, Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoyi kul'tury (fizychna kul'tura i sport).* 2018; 3(94/18): 77–81. [Ukrainian]
9. Pasichnyk V, Melnyk V, Levkiv V, Kovtsyn V. *Effectiveness of integral-developmental balls use in complex development of physical and mental abilities of senior preschool age children. Journal of Physical Education and Sport.* 2015; 15(4): 775–80.
10. Pasichnyk V, Pityn M, Melnyk V, Semeryak Z, Karatnyk I. *Characteristics of the psychomotor system in preschool children with mental disabilities. Journal of Physical Education and Sport.* 2018; 47: 349–55.
11. Pasichnyk V, Pityn M, Melnyk V, Karatnyk I, Hakman A, Galan Y. *Prerequisites for the physical development of preschool children for the realization of the tasks of physical education. Physical Activity Review.* 2018; 6: 117–26. <https://doi.org/10.16926/par.2018.06.16>

УДК 159.942-053.4

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОЦИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА**Пасичник В. М., Питын М. П., Пасичник В. Р.**

Резюме. Дошкольный возраст – это период приобщения к общечеловеческим ценностям, установке первых взаимоотношений с людьми, период бурного развития эмоциональной сферы, которое имеет огромное влияние на личностное развитие ребенка, на овладение различными видами деятельности. При таких обстоятельствах значительно повышается роль физического воспитания в системе дошкольного образования, потенциал которого не только во влиянии на двигательную сферу, но и на духовную, личностную и социальную. Цель исследования – определить особенности эмоционального развития детей дошкольного возраста. Материал и методы исследования: исследование проводилось на базе дошкольных учебных заведений г. Львова и Львовской области в 2017 году. Всего в исследовании приняли участие 1188 детей дошкольного возраста, среди них 418 детей (216 мальчиков, 202 девочек) младшего дошкольного возраста (3–4 года), 350 – (180 мальчиков, 170 девочек) среднего дошкольного возраста (4–5 лет) и 420 – (211 мальчиков, 209 девочек) старшего дошкольного возраста (5–6 лет) и 78 воспитателей-педагогов. В работе применены следующие методы исследования: общенаучные (анализ, обобщение данных литературных источников) педагогические (констатирующий эксперимент) анкетирование; математической статистики. Установлено, что сформированность эмоционального развития значительно чаще соответствует высокому уровню у детей дошкольного возраста (77,75%, 83,53% и 86,13% девочек в течение четвертого, пятого и шестого года соответственно; 74,55%, 79,45% и 82,00% мальчиков в течение четвертого, пятого и шестого года соответственно). Соотношение количества детей 3–6 лет с разным уровнем эмоционального развития было почти одинаковым во всех возрастных подгруппах девочек и мальчиков.

Ключевые слова: эмоциональное развитие, дети, дошкольный возраст.

UDC 159.942-053.4

Characteristics of the Emotional Development of Preschool Children**Pasichnyk V. M., Pityn M. P., Pasichnyk V. R.**

Abstract. The development and upbringing of the younger generation, the formation of a harmonious personality is the priority goal of building a new democratic society. First of all, it is updated in the preschool years where the foundations of the physical, spiritual, intellectual, social and emotional development of the personality are laid. Preschool age is the period of introduction to universal values, the establishment of the first relationship with people, the period of rapid development of the emotional sphere, which has a great influence on the personal development of the child, on the mastery of various activities. Under such circumstances, the role of physical education in the system of pre-school education increases significantly not only in influencing the motor sphere, but also in spiritual, personal, and social.

The purpose of the study is to determine the features of the emotional development of preschool children. The study was conducted on the basis of preschool educational institutions in Lviv and Lviv region in 2017.

Material and methods. A total of 1188 children of preschool age participated in the study. Among them there were 418 children (216 boys, 202 girls) of younger preschool age (3–4 years), 350 children (180 boys, 170 girls) were of middle preschool age (4–5 years), and 420 children (211 boys, 209 girls) were of senior preschool age (5–6 years). 78 educators and teachers participated in the research. The following research methods were used in the work: general scientific (analysis, synthesis of data from literary sources), pedagogical (ascertaining experiment) questioning, and mathematical statistics. The questionnaire was aimed at identifying adult ideas about the peculiarities of the child's emotional development (tutors who work and know the children well enough filled in the questionnaire). A map of observations of the emotional and social development of the child was used.

Results and discussion. It was established that the formation of emotional development significantly more often corresponded to a high level in children of preschool age (77.75%, 83.53% and 86.13% of girls during the fourth, fifth and sixth year, respectively; and 74.55%, 79.45% and 82.00% of boys in the fourth, fifth and sixth year, respectively). The ratio of the number of children aged 3–6 years with different levels of emotional development was almost the same in all age subgroups of girls and boys.

Conclusions. It is important to create conditions that can have a beneficial effect on the development of the emotional sphere. In particular, it is advisable to use appropriate pedagogical methods and techniques for the formation of positive-emotional atmosphere in the group of pre-school education institutions, positive emotional stimuli in the teaching and educational process of physical education and recreational activities.

Key words: emotional development, children, preschool age.

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 31.08.2018 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування